

TEN GELEIDE

Waarom een themanummer over het Caribisch gebied?

Janine Janssen*

Van meet af aan is in *PROCES* ruimte geweest voor vergelijkingen met en lessen uit andere landen waar het de veiligheidszorg en de strafrechtspleging betreft.¹ Bij themanummers rond het negentigjarige bestaan en het eeuwfeest zijn die (rechts-) vergelijkende aspecten en de inspiratie door reiservaringen nauwelijks een specifiek punt van aandacht geweest.² Met dit themanummer wil de redactie daar verandering in brengen. Met de toegenomen mogelijkheden om te reizen en te communiceren leven we in Nederland niet in isolement. Ook wat buiten Nederland gebeurt is immers van invloed op de veiligheidszorg en de rechtshandhaving hier te lande. Bij vergelijkende studies wordt vaak voor buurlanden uit de Europese Unie gekozen of voor het Verenigd Koninkrijk, of worden de Verenigde Staten als uitgangspunt genomen. Hoe interessant ook, de redactie heeft voor dit themanummer een andere keuze gemaakt en richt de aandacht op de eilanden in het Caribisch gebied en dan met name die eilanden die tot het Koninkrijk der Nederlanden behoren. Gezien de historische en actuele banden met deze eilanden kunnen we in dit verband over alles behalve ‘het buitenland’ spreken, daarvoor is de relatie te bijzonder, zoals de status quo in het navolgende kader duidelijk maakt.

De redactie heeft gemeend dat we, naast dat we elders een kijkje nemen, ook en zelfs in het bijzonder wat meer aandacht mogen besteden aan wat er aan de overkant van de Atlantische Oceaan speelt, want daar is in de kolommen van *PROCES* tot op heden relatief weinig aandacht voor geweest. Met dit themanummer, dat tevens een dubbelnummer is, wil *PROCES* hier verandering in brengen.

* Prof. dr. Janine Janssen is bijzonder hoogleraar Rechtsantropologie aan de Open Universiteit en lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties aan Avans Hogeschool en de Politieacademie. Tevens is zij hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de Nationale Politie en voorzitter van de redactie van *PROCES*.

1 Zo verschenen er in de laatste jaren twee keer artikelen met de titel ‘Gluren bij de burens’: J.M. ten Voorde, ‘Gluren bij de burens. Over strafbaarstelling van heimelijk filmen’, *PROCES*, 5; J. Janssen e.a., ‘Gluren bij de burens. Wat kunnen we leren over samenwerken op basis van de Vlaamse ervaringen met “Family Justice Centers?”’, *PROCES* 2020, 3, p. 207-216.

2 Zie J. Uit Beijerse & J. Janssen, ‘De actualiteit van de eerste jaargang van *PROCES*: 1922 versus 2012’, *PROCES* 2012, 4, p. 205-210; J. Janssen & S. van Wingerden, ‘Het *PROCES* van de eeuw’, *PROCES* 2021, 1-2, p. 3-15. Alleen nummer 5 uit 2017 was een themanummer waarin specifiek naar het buitenland werd gekeken. Het nummer had dan ook als titel ‘De grens over’.

Landen en gemeenten

Aruba, Curaçao en Bonaire zijn eilanden voor de kust van Venezuela. De eilanden Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius liggen daar ongeveer 1000 kilometer ten noordoosten van (ongeveer 300 kilometer ten oosten van Puerto Rico). Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit vier landen: Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn bijzondere gemeenten en hebben een aparte status binnen Nederland. Zij heten Caribisch Nederland. Met de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten vormen ze het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Aruba, Curaçao en Sint Maarten zijn zelfstandige landen met een eigen regering. Zij zijn op basis van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden zelf verantwoordelijk voor bijvoorbeeld goed bestuur, onderwijs en het rechtssysteem.³ Bonaire, Saba en Sint Eustatius hebben twee bestuurslagen: het eilandbestuur en de Nederlandse Rijksoverheid. De Rijksdienst Caribisch Nederland voert de taken voor de Rijksoverheid op deze drie eilanden uit, bijvoorbeeld het beheer van het brandweerkorps. Het eilandbestuur staat onder controle van de Eilandsraad. Hierin zitten lokale volksvertegenwoordigers.⁴

(Beperkte) inhoud en uitnodiging

Over het Caribisch gebied valt buitengewoon veel te vertellen. Zelfs met een dubbelnummer kunnen we deze eilanden onvoldoende recht doen. Omdat *PROCES* is gericht op de rechtshandhaving, is getracht om in dit nummer een verschillend aantal aspecten van onder meer het gevangeniswezen, de reclassering en het werk van het Openbaar Ministerie aldaar te belichten. Hoewel in dit themanummer een accent is komen te liggen op deze instituties, wordt in een aantal PROCESperikelen ook ingegaan op lokale criminaliteit. In tegenstelling tot wat de lezer van *PROCES* gewend is, is voor dit nummer bij wijze van uitzondering besloten meer dan één column in de vorm van een PROCESperikel op te nemen. Op deze manier was de redactie in staat om meer aspecten van de rechtshandhaving in het Caribisch gebied aan bod te laten komen.

Zoals grotere en kleine eilanden verspreid in de Caribische Zee liggen, zo hebben we langere artikelen afgewisseld met kortere PROCESperikelen. Dit heeft geleid tot de volgende verzameling van bijdragen. **Jaap A. van Vliet** sprak op Aruba onder meer met verschillende betrokkenen over het Korrektie Instituut Aruba en de Stichting Reclassering en Jeugdbescherming Aruba. Met lokale functionarissen ging hij in gesprek over de vraag wat door hen als meest urgente issues in het werk-

3 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002154/2017-11-17>.

4 www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/caribische-deel-van-het-koninkrijk/vraag-en-antwoord/waaruit-bestaat-het-koninkrijk-der-nederlanden; <https://kennisopenbaarbestuur.nl/thema/caribisch-nederland/rf/p>.

veld wordt ervaren. Ook buigt hij zich in dit artikel over de (morele) vraag wat van Nederland verwacht mag worden waar het hervormingen in het gevangeniswezen en aanpassingen aan (lokale én internationale) standaarden betreft. **Micha van de Vorst, Jochem Jansen en David Vinkers** besteden in een artikel aandacht aan de gedetineerdenpopulatie op Bonaire: welke overeenkomsten en verschillen komen in beeld bij een vergelijking met wat bekend is over de gedetineerdenpopulatie in Nederland? **Simone van der Zee** gaat in een PROCESperikel in op de prikkelende vraag of de criminaliteit in het Caribisch gebied een bedreiging is voor Nederland of dat wellicht eerder sprake is van het omgekeerde, namelijk dat het veiligheidsbeleid in Nederland een sterke wissel trekt op de criminaliteit op de eilanden in het Caribisch gebied. Op 1 augustus 2020 werd op Bonaire, Sint Eustatius en Saba een nieuw jeugdstrafrecht ingevoerd. In tegenstelling tot Europees Nederland was er voor de invoering daarvan in Caribisch Nederland een ontoereikend instrumentarium voor een op maat gesneden adequate, passende justitiële en pedagogisch verantwoorde reactie. **Annemarie Marchena-Slot, Jennifer Doekhie en Ton Liefwaard** gaan in een artikel uitvoerig in op de vraag hoe de situatie ter plaatse er twee jaar later uitziet. **Gert-Jan Zwiers** neemt ons in zijn artikel eveneens mee naar Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Met wat voor criminaliteitsproblemen ziet het Openbaar Ministerie zich op deze eilanden geconfronteerd? Zwiers staat in het bijzonder stil bij de lokale jeugdcriminaliteit en de inzet van het jeugdstrafrecht. In dit verband gaat hij in op de vraag welke omstandigheden op de eilanden een ongunstige rol spelen bij het ontstaan en voortbestaan van jeugdcriminaliteit. Ook besteedt hij aandacht aan de partijen waarmee het OM samenwerkt om iets aan deze problematiek te kunnen doen. In het artikel van **Nancy Eelman** blijven we op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Zij vraagt zich onder meer af wat kenmerkende aspecten zijn van het reclasseringswerk alhier. Verder gaat zij in op de ambities van de reclassering: wat zijn de punten op de horizon? Tevens laat zij de lezer kennismaken met enkele cliënten van de lokale reclassering. **Linda van Bergen-Banis en Emile Kolthoff** beschrijven in een PROCESperikel hoe het op Aruba is gesteld met het aannemen van steekpenningen in de zakenwereld. Dit blijkt een hardnekkig probleem te zijn. De vraag rijst dan ook hoe dit fenomeen structureel kan worden aangepakt. **Ruth Bonnevalle-Kok, Frans Koenraadt, Emile Kolthoff, Geert Pesselse en Evert Stamhuis** gaan in een artikel uitvoerig in op de rechtenstudie die aan de Universiteit van Aruba gestalte krijgt. Daarbij staan de auteurs bij de volgende vragen stil: hoe ziet de inhoud van het curriculum eruit, om welke studentenaantallen gaat het en van welke werkvormen wordt zoal gebruikgemaakt? **Frans Koenraadt en Simone van der Zee** besteden in een artikel aandacht aan de vraag hoe het toch komt dat er op zoveel eilanden gevangenis zijn gevestigd. Hoe zit het met die relatie in het Caribisch gebied? Tot slot is er het PS van een redacteur, deze keer van de hand van **Sigrid van Wingerden**. Zowel in Nederland als op Curaçao zijn oriëntatiepunten voor de straftoemeting opgesteld. Deze oriëntatiepunten zijn een niet-bindend vertrekpunt bij de rechter met betrekking tot de straftoemeting bij veelvoorkomende delicten. Van Wingerden vraagt zich hardop af wat deze punten ons leren over de criminaliteit in Nederland en op Curaçao.

Waar in dit themanummer niet expliciet op is ingegaan, is een kritische analyse van het (koloniale) verleden en de manier waarop dat heeft doorgewerkt en nog doorwerkt in lokale samenlevingen en bij instituties op het gebied van rechtshandhaving.⁵ Ook steken we nog weinig op over de beantwoording van de vraag of en hoe in Nederland gemunte termen en begrippen uit de rechtshandhaving en de veiligheidszorg in het Caribisch gebied kunnen worden gebruikt.⁶ Criminologen vragen zich in algemene zin af in hoeverre in het 'Westen' ontwikkelde theorieën en inzichten in andere culturele omgevingen kunnen worden ingezet. Er is een 'Southern criminology' in opkomst, die juist de eigenheid van andere dan westerse samenlevingen als uitgangspunt neemt.⁷ Dit zijn stuk voor stuk belangrijke punten die ook in een blad als *PROCES* aandacht verdienen. De redactie wil naar aanleiding van dit themanummer niet alleen auteurs van de eilanden uit het Caribisch gebied, maar ook uit Suriname nadrukkelijk uitnodigen om op deze belangrijke thema's in *PROCES* te reflecteren.

- 5 B. Agozino, 'Imperialism, crime and criminology: Towards the decolonisation of criminology', *Crime, Law & Social Change* 2004, 41, p. 343-358; B. Agozino, 'Reparative Justice: The final stage of decolonization', *Punishment & Society* 2021, 5, p. 613-630; C. Bailey, 'Introduction', in: K.J. Joosen & C. Bailey (red.), *Caribbean crime and criminal justice. Impacts of post-colonialism and gender*, Abingdon: Routledge 2018, p. 1-5. Zie ook B. van de Velden, *Ik lach met GROTIUS, en alle die prullen van boeken. Een rechtsgeschiedenis van Curaçao*, Caribpublishing 2011.
- 6 Zie bijv. J. Janssen, 'Honour, gender and violence in the Dutch Caribbean and Suriname', in: K.J. Joosen & C. Bailey (red.), *Caribbean crime and criminal justice. Impacts of post-colonialism and gender*, Abingdon: Routledge 2018, p. 33-49; M. van de Vorst, 'Intellectual disability among male prisoners in Bonaire: translating and validating psychological and intellectual diagnostic tools in the local Creole language', in: K.J. Joosen & C. Bailey (red.), *Caribbean crime and criminal justice. Impacts of post-colonialism and gender*, Abingdon: Routledge 2018, p. 285-299.
- 7 K. Franko Aas, 'The earth is one, but the world is not: Criminological theory and its geopolitical divisions', *Theoretical Criminology* 2012, 1, p. 5-20; K. Carrington e.a. (red.), *Palgrave Handbook of Criminology and the Global South*, Londen: Palgrave 2018.